

ISA HOES

Toen ik je zag

GROTE LETTER BIBLIOTHEEK
DEVENTER

*Wat schrijf je over iemand die er
niet meer is?*

Ik wil je niet tekortdoen.

*In je hoofd kijken kon ik niet, had ik dat
maar gekund.*

*Of was het voor mij dan net zo
verschrikkelijk geweest als voor jou?*

Voorwoord

Op 6 oktober 2010 stond de wereld even stil... Mijn wereld welteverstaan. Die dag maakte mijn grote liefde een eind aan zijn leven. En ik moest door, ook al wist ik nog niet hoe. Dat ik door zou gaan met leven wist ik wel meteen. Antonie zou niets anders gewild hebben, daarvan was ik overtuigd. Hoe moeilijk het ook was, samen met mijn kinderen Merlijn en Vlinder pakte ik de draad van het leven weer op. De eerste stap was verhuizen, binnen drie weken waren we terug in Amsterdam. Ik was weer tussen de mensen, dit had ik echt gemist, en wat had ik dit nodig.

Een paar maanden later zat ik aan tafel bij Matthijs van Nieuwkerk in *De Wereld Draait Door* om te praten over Antonies dood. Naar aanleiding daarvan kreeg ik ontzettend veel reacties, niet alleen van kennissen en vrienden, ook mensen op straat spraken me aan. Het werd me snel duidelijk dat veel mensen te maken hadden met depressiviteit in hun eigen omgeving, maar daar niet over konden of durfden praten. Niet zo openlijk als ik blijkbaar had gedaan. Ik kon het nu wel, maar toen Antonie nog leefde praatten wij er ook niet over. Er was

steeds een grote angst dat het uit zou komen, dat 'de bladen' erover zouden schrijven en we daarmee nog verder in de problemen zouden komen. Maar nu bleek dat anderen die ook met depressiviteit te maken hadden het ook voor zichzelf hielden. Ons argument was onze bekendheid geweest, de reden van anderen kende ik nog niet. Maar ik vermoedde dat de schaamte en angst bij velen heel diep verborgen zaten.

Kort na de uitzending kreeg ik een telefoontje van mijn agente Vanessa Henneman. Een literair agent had haar gevraagd een gesprek met mij in te plannen. Hij wilde graag dat ik een boek zou schrijven over mijn leven met Antonie. Mijn intuïtie zei me meteen dat het goed zou zijn. Juist door al die reacties van mensen die zo blij waren met mijn openheid over het leven met iemand die manisch depressief was. Misschien was ik wel de aangewezen persoon om hierover te schrijven.

Ik ontmoette literair agenten Paul Sebes en Willem Bisseling en we spraken over ons leven en Antonies ziekte. De vraag was of ik daar zelf over zou willen schrijven of dat iemand anders dat zou moeten doen. Mijn eerste reactie was

dat ik het zelf wilde doen, zelf móést doen, maar kon ik dat wel? Ik had nog nooit een boek geschreven. We spraken af dat ik een stukje zou proberen en dat de volgende keer aan hen zou laten lezen.

Ik had meteen een idee waar ik het boek mee wilde beginnen, en diezelfde avond pakte ik mijn laptop. Ik schreef in één ruk het eerste hoofdstuk, dat uiteindelijk bijna letterlijk zo in het boek is gekomen. Bij de eerstvolgende afspraak las ik Vanessa, Paul en Willem mijn verhaal voor. Het was spannend om te doen; stel dat ze het niet goed zouden vinden, durfden ze dat dan te zeggen? Na mijn laatste woorden viel het stil. Zie je wel, dacht ik, ze vinden het niets. Maar toen ik opkeek, zag ik dat ze alle drie tranen in hun ogen hadden en er werd instemmend geknikt toen Paul zei: ‘Schrijf jij maar lekker door.’

Met dat eerste hoofdstuk zijn Paul en Willem toen op zoek gegaan naar een uitgever die bij mij paste, en dat resulteerde uiteindelijk in een fantastische samenwerking met Tanja Hendriks van Ambo | Anthos. Samen met haar ging ik aan de slag. Voor mij was het de eerste keer dat ik een echt boek ging schrijven, hiervóór had ik alleen maar columns geschreven. In de

eerste maanden speelde ik nog in een theater-voorstelling en noteerde ik af en toe wat gedachtes of schreef een paar bladzijdes. Ik had eigenlijk geen idee hoe ik nu verder moest, en ik merkte dat ik het steeds voor me uit schoof. En toen was het eind april. De voorstelling was klaar, en nu moest ik me echt op het schrijven gaan richten. Nadat ik een paar dagen weer wat stukjes geschreven had, mailde ik Tanja met de vraag om wat duidelijke deadlines. Misschien zou dat helpen. Ik kreeg een kort maar krachtig antwoord: iedere maand 15.000 woorden inleveren, zodat het boek in november in de winkel zou kunnen liggen. Ik telde op wat ik tot nu toe had geschreven en wat denk je? Ik had pas 3000 woorden bij elkaar gesprokkeld. Vanaf dat moment ging er een knop om. Schrijven moest ik, en niet te veel nadenken of het goed was, dat kwam later wel. En wonderbaarlijk genoeg lukte me dat. De ene maand ging het makkelijker dan de andere, maar toch leverde ik elke maand netjes het gevraagde aantal woorden in. Het gekke is dat ik het begin van mijn relatie met Antonie lastiger vond om op papier weer te geven dan het eind, dat veel meer zichzelf schreef. In het begin waren we verliefd en hadden we het goed, maar dat was

natuurlijk niet genoeg. Door mijn dagboeken terug te lezen en agenda's door te spitten haalde ik het langzaam allemaal weer naar boven. En het schrijven van het einde liep als een trein. Niet dat ik dat fijn vond, het was een loodzware periode geweest en liever keek ik niet terug op die verdrietige tijd. Maar ik wist dat ik juist ook dit moest delen. De mooie en de minder mooie periodes, het hoorde er allemaal bij. En ineens schreef ik de laatste woorden en wist ik dat het klaar was. Mijn verhaal was af.

Voor verschijning moest mijn tekst nog worden geredigeerd, gecorrigeerd en bestudeerd door verschillende mensen bij de uitgeverij. Het papier werd gekozen, het lettertype en natuurlijk het omslag. Het was een intens halfjaar en op 13 november kreeg ik op de uitgeverij het eerste exemplaar in handen.

Bij de publicatie van een boek hoort ook een boekpresentatie. Ik wilde geen feestje, dat paste niet bij dit verhaal, maar ik wilde wel graag een samenzijn met de mensen van wie ik hield en die van mij en Antonie hielden. Het werd een heel bijzondere avond in het Conservatoriumhotel in Amsterdam. Ik was ontzettend zenuwachtig, ook al had de hele familie van An-

tonie het boek al gelezen. Wibi Soerjadi, met wie Antonie een heel speciale band had, kwam spelen op de vleugel in de hal. Iedereen was muisstil en ik voelde Antonie heel dicht bij ons.

En toen ging het los. Het boek kwam uit en diezelfde week kwam het op de bestsellerlijst binnen op nummer één! Ik wist niet wat ik meemaakte. Er werd in dezelfde tijd door de uitgeverij een Facebookpagina gelanceerd, waar we in de eerste week al meteen tienduizend volgers hadden. Het gaf aan hoe fijn en hoe belangrijk het was dat er een plek was waar mensen hun verhaal konden delen. Manisch-depressief zijn en alles daaromheen zat blijkbaar nog veel meer in de taboesfeer dan ik dacht.

Al snel kwamen er verzoeken voor lezingen in boekhandels en bibliotheken. Samen met mijn literair agenten ging ik het land door om me zo'n twintig keer te laten interviewen, een stukje uit het boek voor te lezen en daarna mensen de kans te geven vragen te stellen. Vragen over het schrijfproces, over mijn leven toen en nu, over de kinderen... Het waren stuk voor stuk hele bijzondere en dierbare avonden.

Ook daar kwamen mensen met hun eigen

verhalen. Een partner, broer, tante of vriend die depressief was, en of ik wist hoe je daarmee om moest gaan? Nee, ik ben geen therapeut en het enige wat ik kon adviseren was: wees er voor diegene, luister en probeer hem of haar hulp te laten zoeken. Er niet over praten maar wel doemdenken, dat levert niemand iets op. Open durven zijn en hulp vragen is niet makkelijk, maar wel de enige mogelijkheid om met elkaar uit het isolement te komen.

Een van de vragen die me daar ook werden gesteld was of ik het nu van me af geschreven had. Eerst zei ik volmondig NEE. Ik zat er voor mijn gevoel nog middenin. Ik had het boek in viereuhalf maand geschreven en daarna barstte het los. Vanuit het niets binnengekomen op nummer één van de bestsellerlijst, wie had dat gedacht? De uitgever stond op mijn voicemail: trek de champagne maar open! Meteen werd ik verdrietig, want degene met wie ik die champagne zou willen drinken was er niet meer. Ik zou er alles voor over hebben gehad om dat hele boek nooit te hebben geschreven.

Maar eerlijk is eerlijk, na een week of vier begon ik het succes ook wel leuk te vinden en was ik benieuwd of het boek nog op nummer

één zou staan. En ongelooflijk: dat stond het nog wekenlang!

Al deze avonden zijn me bijgebleven. We begonnen in boekhandels voor veertig man en eindigden in theaterzalen waar soms wel vierhonderd mensen zaten. Ik vond het fijn om mensen direct aan te spreken, vragen te beantwoorden en om bij het signeren iemand even een op een aan te kunnen kijken. Soms was een knikje al genoeg, dan wisten we van elkaar hoe het zat. We zijn niet alleen, ik heb meegemaakt wat zoveel anderen ook meemaken. En dat het met mij goed gaat geeft hoop, en ik weet als geen ander hoe fijn dat is.

Dat zoveel mensen mijn boek kochten stemde me dankbaar. En de verwerking kwam gaandeweg. Naarmate mijn lezingentournee vorderde, werd mijn antwoord op de vraag of ik het van me af geschreven had minder stellig, en ik legde uit dat er door alle reacties toch iets aan het veranderen was. Het feit dat zoveel mensen die het boek lazen zo geraakt waren en er zelfs troost of hulp in vonden, deed mij ontzettend veel. Niet alleen de lezers kregen zichzelf terug, ik ook. Het delen van ervaringen schiept